

Prikazi, izvještaji, bilješke.

Kraljevstvo Kristovo i svetkovina Krista kralja.

Dr. Stjepan Bakšić.

Sv. Otac papa Pio XI. izdao je 11. prosinca 1925. encikliku »Quas primas«, kojom se ustanovljuje liturgička svetkovina Krista kralja. Ona se imade slaviti posljednje nedjelje u mjesecu listopadu t. j. one nedjelje, koja je najbliža svetkovini sviju svetih. Izričita je želja sv. Oca, istaknuta i u samoj enciklici, da puk bude točno poučen o važnosti i značenju novog blagdana. Ova želja sv. Oca imade svoj oslon u posebnom zamašaju i utjecaju, koji nova svetkovina Kristovog kraljevstva treba da vrši u javnom životu. Iznijet ćemo stoga ovdje sadržaj i značenje Kristovog kraljevstva, označiti bogoslovske izvore, na koje se ono oslanja i navesti praktično njegovo značenje osobito s obzirom na osnivanje svetkovine Krista kralja.

I. Značaj i bogoslovski temelj Kristovog kraljevstva.

Kristovo kraljevsko dostojanstvo može se posmatrati s dvostrukog stajališta. To jest mi možemo promatrati Krista u koliko je Sin Božji, pravi Bog i u koliko je pravi čovjek.

1. Krist kao Bog pravi je kralj.

Kad ovdje govorimo o Kristovom kraljevskom dostojanstvu nipošto ne mislimo nadalje raspravljati o Kristu, koliko je Bog. Kao Bog on je bez svake sumnje apsolutni gospodar svega, te je sve stvorenje u potpunom, apsolutnom vezu ovisnosti o njegovu bitku, njegovim zakonima i providnosti. U toj su ovisnosti sva razumna i nerazumna stvorenja.

Ovaj karakter apsolutne ovisnosti o Kristu kao Bogu treba tek napose naglasiti s obzirom na čovječanstvo. Kristovu naime božansku vlast i kraljevstvo treba da priznaje i pojedinac i državne

zajednice kao organizirane cjeline. Razlozi su očiti. U državnu zajednicu ulazi čovjek po nagonu prirodnog zakona, koji se u čovjeku očituje kao razumna težnja, da u proširenoj zajednici zadovolji onim potrebama intelektualnoga, moralnoga i fizičkoga života, koje ne može ostvariti ni kao pojedinac ni kao član obitelji. Jer je pak čitava narav čovječja sa svim svojim težnjama od Boga, očito je, da su i državne zajednice upravo kao takove od Boga i da su kao takove dužne iskazivati Bogu i Kristu potpunu kraljevsku čast i poštovanje. Ove izvode naravnog umovanja potvrđuju i riječi objave. Sv. Pavao otvoreno kaže: Nema vlasti nego od Boga. Prema tome svu vlast i auktoritet, kojim vrhovni upravnici naroda vrše u puku najvišu zakonodavnu, sudačku i kaznenu vlast, imadu ti upravnici ne od sebe ili naroda, nego od Boga, u čije ime upravljaju i vladaju. Isus Krist dakle u koliko je Bog, jest u pravom smislu: *Rex regum et Dominus dominantium*.

No ovdje treba da rješimo drugo pitanje: da li naime Kristu pripada kraljevsko dostojanstvo i vlast i u koliko je čovjek; nadalje, kakav je opseg i karakter te kraljevske vlasti.

2. Krist je kralj i kao čovjek.

Odlike Krista kao kralja ne samo koliko je Bog, nego upravo koliko je čovjek, obilno su sadržane u vrelima objave Staroga i Novoga zavjeta.

Sveto Pismo ponajprije izričito naziva Krista čovjeka kraljem i pripisuje mu kraljevsku čast.

a) To se potvrđuje već u knjigama Staroga Zavjeta, naročito pak u psalmima i prorocima. Tako se na pr. u psalmu 2, govori: »Ja sam od njega postavljen kraljem nad Sionom, svetim brdom njegovim (hebr.: Ja ga pak pomazah za kralja nad Sionom, svetim brdom mojim). Traži od mene i dat ću Ti narode u nasljedstvo Tvoje i krajeve zemlje za posjedovanje Tvoje«.

Dokazna je snaga ovoga mjesta jaka, jer je mesijanski karakter spomenutog psalma utvrđen i vjekovnom tradicijom i sv. Pismom N. Zavj. (Djel. Ap. 4, 25—29, Hebr. 1, 5; 5, 5). U psalmu pak 109., čiji mesijanski karakter priznaje ne samo kršćanska nego i židovska tradicija, kaže se: »Reče Gospod (Jahve) Gospodu momu, sjedi ob desnu moju, dok postavim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojima. Žezlo sile dat će ti Gospodin sa Siona: gospoduj posred neprijatelja svojih«. Da je »Gospod«, kome govori Jahve ista ličnost s Mesijom, potvrdio je i sam Krist u razgovoru s farizejima priznavajući se Davidovim potomkom i tražeći od njih razjašnjenje, kako je moguće da David svoga potomka naziva »Gospodinom« (Mat. 22, 41—46). Nakon ovoga nema nikoje sumnje da je u ps. 109. zajamčena kraljevska čast Mesije — Krista čovjeka.

Psal. 71,* također ističe kraljevski suverenitet budućeg Mesije. Tu se najprije riše pravednost i proširenje mesijanskog kraljevstva, a onda beskonačna slava Mesijina: »Pred njim će padati Etiopljani; i neprijatelji njegovi prah će lizati. Kraljevi iz Tarza i otoka donijet će darove. Kraljevi arapski i sapski danak će prinijeti. I klanjat će mu se svi kraljevi zemaljski: svi će narodi služiti njemu« (Psl. 71, 9—11).

Kraljevsko Kristovo dostojanstvo riše se i u psl. 88., gdje se spominju obećanja, koja je Gospodin dao Davidu, koji je tip Kristov: »A ja ću ga učiniti prvorođenim: višim od kraljeva zemaljskih. Na vijeke ću mu sačuvati milost svoju i zavjet moj vjeran je njemu. I produljit ću u vijeke vijeka potomstvo njegovo, i prijestolje njegovo kao sunce pred licem mojim«. (Ps. 88, 28—31, 37, 38).

Među prorocima rišu budućeg Mesiju kao kralja osobito Izaija, Jeremija, Daniel, Miheja i Zaharija.

Isaija (9, 6 i sl.) primjerice ovako opisuje buduće mesijansko kraljevstvo: »Mališ nam se rodio, i sin nam je dan, i stavljeno je kneževstvo nad ramena njegova; i ime će njegovo biti: Divni, Savjetnik, Bog jaki, Otac budućega vijeka, knez mira. Umnožit će se njegova vlast i miru ne će biti konca; na prijestolju Davidovom i na kraljevstvu njegovu će sjedjeti; da ga učvrsti i očeliči u sudu i pravdi odsele do vijeka«. Daniel pak proriče, da će Bog osnovati kraljevstvo, koje se ne će raspršiti do vijeka: »ono će satrti i ukinuti sva carstva, a samo će stajati zauvijek (Dan. 2, 44), a o Sinu čovječjem ili budućem Mesiji kaže: »I dade mu (Bog) moć i čast i kraljevstvo; i svi će puci, plemena i jezici njemu služiti; moć njegova, moć vječna, koja se ne će oteti i kraljevstvo njegovo, koje se ne će pokvariti (Dan. 7, 13, 14.) . Jednako Jeremija u proročkom zanosu kliče: »Gle idu dani, govori Gospod, u koje ću podignuti Davidu klicu pravednu, koja će kraljevati i biti sretna i učiniti sud i pravdu na zemlji« (Jer. 23, 5). Kako su opet pune dokazne snage o kraljevskoj časti Kristovoj ove Zaharijine proročke riječi: »Mnogo se raduj, kćeri Sionska, podvikuj kćeri Jerusolimska; evo kralj tvoj ide k tebi, pravedan i spasitelj, krotak i jaše na magarcu i na magaretu mladome magaričinu« (Zah. 9, 9—10).

b) Ovu istinu, za koju iznijesmo čvrsta svjedočanstva Staroga Zavjeta, u presjajnom svijetlu prikazuje sv. Pismo Novoga Zavjeta i to ponajprije na taj način, što Kristu kao čovjeku uopće pridijeva čast i dostojanstvo kralja.

Iznijet ćemo u potkrepu tek nekoja mjesta.

Andeo navještujući Bl. Djev. Mariji tajnu utjelovljenja, svečano proglašuje: »Evo, začet ćeš i rodit ćeš sina, i nadjeni mu ime

* Nekoji ezgete drže, da ovaj psalam potiče od Salamuna, kad je uzašao na prijestolje Davidovo. No općenitije se misli, da ga je sastavio David već za vladanja svoga sina Salamuna.

Isus. On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega, a dat će mu Gospodin Bog prijestolje Davida, oca njegova, i kraljevat će u domu Jakobovu uvijek i kraljevstvu njegovom ne će biti kraja» (Lk. 1, 31 i dalje). Kraljevsku svoju čast zasnjeđoćio je i sam Krist. Zapitan naimo od Pilata: »Kralj si ti?«, odgovara: »Ti kažeš „ja jesam«. Iza uskrsnuća pak svoga govori apostolima: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i naućavajte sve narode...« (Mat. 28, 18, 19). Kraljevsko Kristovo dostojanstvo istiće nadalje Evan. Ivan rijećima: »Milost vama i mir od onoga, koji jest... i od Isusa Krista, koji je svjedok vjerni i prvenac od mrtvih, i knez nad kraljevima zemaljskima« (Otkriv. 1, 4—5). Isti apostol i evanđelista Ivan gledajući posljednje događaje na svijetu govori o Kristu: »I voiske su nebeske išle za njim na konjima bijelim, obučene u platno bijelo čisto. I iz usta njegovih izlazi mać oštar... I ima na haljini i na bedru svome napisano: Kralj kraljeva i gospodar gospodara. (Otkr. 19, 14—16.). Konaćno uzvišeno Kristovo kraljevstvo opetovano propovijeda i apostol Pavao. Tako n. pr. u I. Kor. 15, 23 sl. istiće, da je kraljevstvo Kristovo trajanjem vjećno, raširenjem univerzalno, a unutarnjom snagom najmoćnije: »Onda je svršetak, kad preda kraljevstvo Bogu i Ocu, kad uništi svako poglavarstvo i svaku vlast i silu. Jer njemu valja vladati, dok ne podloži sve neprijatelje pod noge svoje. Kao posljednji će se neprijatelj uništiti smrt, jer je sve pokorio pod noge njegove. A kad veli, da je sve njemu pokoreno, jasno je, da je osim onoga, koji je njemu sve pokorio«. U poslanici pak Židovima, htijući istaknuti odliku Kristovu pred anđelima, govori isti apostol: »Jer Bog ne pokori anđelima budući svijet o kome govorimo« (Hebr. 2, 5), ali ga pokorio Kristu, jer, nastavlja apostol, stoji rijeć pisma: »Sve si pokorio pod noge njegove. A kad mu je pokorio sve, ništa ne ostavi njemu nepokoreno.« (Hebr. 2, 8).

c) Krist je dakle, kako nas uće nesumnjivi izvori objave, pravi kralj, u najpotpunijem smislu znaćenja. No za istinitost i dokaz prave, stvarne Kristove kraljevske vlasti pruža nam sv. Pismo ne samo one svoje izvore, gdje se Kristu izrićito i s posebnom emfazom pridijeva kraljevsko dostojanstvo, nego i ona mnogobrojna mjesta, gdje mu se pripisuje vrhovna društvena vlast: zakonodavna, sudaćka i izvršna. Ova je naimo trostruka vlast sastavni dio kraljevske časti, koja i nije ništa drugo nego najviše stupanj te trostruke vlasti. Prema vrelima objave Krist je dakle izvršivao najvišu državnu vlast. U potkrepu ćemo iznijeti nekoja mjesta.

Kao zakonoša bio je Krist već prorećen po Isaiji 33, 22: »Gospodin je naimo naš sudac, Gospodin je zakonoša naš, Gospodin je kralj naš, koji će nas spasiti«. Tu je službu vršio Krist u potpunom smislu. Prema punini vlasti, koju je primio, on stvara svoje zakone: »Ako me ljubite, držite moje zapovijedi« (Iv. 14, 15). »Ako moje zapovijedi uzdržite, ostat ćete u mojoj ljubavi« (Iv. 15, 10). Apo-

stolima govori, neka idu svijetom »učeci ih da drže sve, što sam vam zapovijedio« (Mat. 28, 20). U besjedi pak na gori opetovano prema starom zakonu ističe svoj riječima: » ja vam kažem...«. Apostol pak Pavao u poslanici Galaćanima piše: »Nosite bremena jedan drugoga i tako ćete ispuniti zakon Kristov« (Gal. 6, 2). Krist je nadalje puninu zakonodavne vlasti pokazao, kad je osnovao svoju crkvu određivši temeljne zakone, koji treba da prožimlju njezin društveni uređaj i unutarjni život. Ova čvrsta istina objave nalazi svjedočanstvo i u crkvenom, učiteljstvu. Koncil tridentinski definirao je protiv protestanata: »Ako tkogod kaže, da nam je Isus Krist dan od Boga kao otkupitelj, u koga se treba uzdati, a ne također kao zakonoša, kome se moraju pokoravati, neka je proklet«.

Sudačka je Kristova vlast također jasno istaknuta u sv. Pismu. Čitamo kod Ivana: »Jer otac ne sudi nikomu nego je sav sud dao Sinu, da svi poštuju Sina kao što poštuju Oca« (Iv. 5, 22.). Ta se sudačka vlast odnosi i na ljude u ovome životu: »Jer zato Krist umrije i uskrsnu i oživi da zavlada i mrtvima i živima« (Rim. 14, 9). Očito je, da se ovdje osobito kod Iv. 5, 22. radi o univerzalnoj sudačkoj vlasti Krista, u koliko je čovjek. Isključivu naime vlast sam suditi može imati jedino kao čovjek, jer kao Bog imade svu vlast zajedno s Ocem. Sv. Toma jednako, obazirući se na gore spomenuto mjesto iz sv. Ivana 5, 22., dokazuje, da se ondje radi o sudačkoj vlasti Krista kao čovjeka. Njegovo se izvođenje oslanja na tome, što već samo gledanje Boga sačinjava naše blaženstvo. Kad bi se dakle Bog u vlastitoj naravi pojavio pred grješnicima da ih sudi, već bi grješnici time što bi ga pogledali, postali blaženi. Stoga će se na sudu pojaviti samo Sin, koji jedini imade uzetu ljudsku narav. (In. Joan. lect. 4).

Konačno Kristova sudačka vlast imade i izvršnu snagu. Tā, on će na dan suda reći pravednicima: »Dodite blagosloveni«, a prokletnicima: »Odlazite od mene u oganj vječni«. Ta će se osuda odmah izvršiti, jer će ovi, kako govori pismo »otići u vječne muke, a pravednici u vječni život«. Kod Ivana 14, 2—3. govori Gospodin apostolima: »U kući oca moga mnogi su stanovi. A da nije tako kazao bih vam; jer idem da vam pripravim mjesto. I kad otidem i pripravim vam mjesto, opet ću doći i uzet ću vas k sebi, da i vi budete gdje sam ja«. Napose sv. Apostol Pavao obećaje pravednicima: »A vama, koje muče, pokoj s nama, kad se objavi Gospodin Isus s neba s anđelima sile svoje, u ognju plamenomu. Tada će kazniti one, koji ne poznaju Boga, i koji se ne pokoravaju evanđelju Gospodina našega Isusa. Oni će trpjeti kazan, propast vječnu, da budu zabačeni od lica Gospodnjega i od silnoga veličanstva njegova.« (II. Solunj. 1, 7—9). U apokalipsi konačno čitamo za Krista: »Ja sam prvi i posljednji i živi. I bio sam mrtav, ali eto sam živ u vijeke vijekova i imam ključeve od smrti i podzemlja« (Apok. 1, 17—18.).

Tako nam evo objava dokazuje ne samo, da je Krist kralj nego da u pravoj mjeri posjeduje trostruku kraljevsku vlast: zakonodavnu, sudačku i izvršnu.

3. Unutarnji teološki temelji Kristova kraljevskog dostojanstva.

Do sada smo na temelju pozitivnih dokaza objave pokazali, kako Kristu pripada prava kraljevska vlast sa svim najvišim odlikama, koje se uz nju uopće vežu.

Hoćemo li, da nam i pojam i činjenica faktične Kristove vlasti nad čovječanstvom bude shvatljivija, treba da ispitamo unutarnje razloge i temelje, zbog kojih je Krist-čovjek dobio od Gospodina ovoliko odličje.

Prvi i najunutarnji temelj i razlog ove Kristove časti jest hipostatsko sjedinjenje njegove čovječje naravi s Božanskom osobom Sina Božjega. Snagom toga osobnoga ujedinjenja prima čovječja narav po nauci bogoslova toliku odliku, silu i dioništvo u božanskoj moći, koliko je uopće stvorena narav može da primi. Kao narav naime, koja je došla s Božanstvom u takvu vezu, od koje tješnije ne može da bude, dolikuje se i treba da bude božanstvu slična, što je više moguće. Zato vidimo u Kristu puninu znanja i milosti. Dosljedno kao ures čovječje naravi, koja je postala Božjom, treba da dođe i punina vlasti, u koliko je ljudska narav uopće može da primi. Budući pak da nije izvan okvira i protiv moći ljudske naravi da ona primi i izvršuje potpunu kraljevsku vlast i to ne samo duhovnu nego i svjetovnu, slijedi da je Krist kao čovjek, temeljem hipostatskog sjedinjenja stekao puninu vlasti tako te bi svojom ljudskom voljom mogao ljudima zapovijedati u svim pitanjima duhovnoga i svjetovnoga karaktera. Ovo hipostatsko sjedinjenje daje Kristu kao čovjeku prirodeno pravo na apsolutnu kraljevsku vlast, jer izvire iz unutarnje biti i naravi Krista čovjeka. To je pravo, koje je u Kristu neovisno od kojeg bilo stečenog prava. Zato i kaže sv. Ćiril Aleksandrijski: »On imade, da tu riječ kažem, gospodovanje nad svim svorovima, kojeg nije niti silom oteo, niti od druguda pribavio, nego ga ima po biti i naravi« (In. Luc. X.).

Ali uz ovo prirodeno pravo imade Krist kao čovjek i stečeno pravo na potpunu kraljevsku vlast nad čovječanstvom. To se pravo osniva na otkupljenju: »Nijeste pokvarljivim zlatom i srebrom otkupljeni, nego dragocjenom krvlju kao jaganjca bezgriješnog Hrista i neokaljanog«, govori sv. Pismo (I. Pet. 1, 18, 19). Zato »nijeste svoji, jer ste kupljeni velikom cijenom« (I. Kor. 6. 19, 20). Sv. Pismo izričito kaže, da je Krist otkupnom žrtvom došao do svoje slave i uzvišenja svoga imena: »Gledamo Isusa, koji je za smrt što podnese, vječan slavom i čašću, gdje milošću Božjom za sve kuša smrt« (Hebr. 2, 9). »Ponizio je sam sebe postavši poslušan do smrti,

do smrti na križu. A za to ga i Bog uzvisi i darova mu ime, da se u ime Isusovo pokloni svako koljeno onih, koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom. (Fil. 2, 8—10). Ovom svojom otkupnom žrtvom Krist je u prvom redu zaslužio, da osnuje Crkvu, duhovno svoje kraljevstvo. U tom kraljevstvu on živi i vlada preko svojih zamjenika: pape i biskupa.

4. Svojstva Kristova kraljevstva.

Hoćemo li, da nam narav Kristova kraljevstva bude što shvatljivija i jasnija, treba da raščini'imo još neka pitanja o karakteru Kristove kraljevske vlasti.

a) Pozitivni argumenti objave govore, da je Krist kralj. Vidjesmo i unutarne razloge i temelje ovog uzvišenog kraljevskog dostojanstva. Ali rada se pitanje, u kakvoj se ovisnosti nalazi suverenitet Kristov prema suverenitetu Božjem; suverenitet Mesije prema suverenitetu Jahve. Dali Krist vlada i ravna narodima u svoje ime, ili u ime Očeva. Dali je možda razdvojen auktoritet Očev ili je Otac svoju vlast predao u ruke Sina.

Nema ponajprije nikakove sumnje, da Jahve i Mesija, Bog Otac i Sin, imadu jedno i isto kraljevsko dostojanstvo, jer kao što je jedno božanstvo tako je jedno kraljevsko dostojanstvo. U Ocu je to dostojanstvo kao u počelu bez počela, a Sin ga je kao i cijelu narav primio i baštini'o od Oca od vijeka. Među ljudima otac dajući baštinu sinu, sam se je lišava, dok u Bogu ostaje bogatstvo i punina snage u Ocu i ujedno kao baština prelazi na Sina. U tom nam je svijetlu jasna riječ sv. Pisma: »Traži od mene i dat ću Ti u baštinu i u posjedovanje Tvoje krajeve zemlje« (Ps. 2.). Kraljevstvo Sinovljevo ne isključuje istodobno i kraljevstva Očeva, što više, to je kraljevstvo jedno jedinstveno.

Ova kraljevska baština Sina prelazi na njegovu čovječju narav. Krist po svojoj čovječjoj naravi dobiva pravo da ravna i upravlja svijet po svojim zakonima, da ga sudi i da osudu svijeta izvrši. Bog, koji je gospodar sviju naših prava, čitavoga našega bitka, povjerio je u vremenu gospodstvo nad svijetom Kristu. Kristu je dana punina vlasti nad svijetom. Za to i kaže: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji« (Mt. 28, 19). Nije dakako Otac time lišen vlasti. Bog, koji je prvotni i fizički uzrok čitave kraljevske vlasti, daje tu vlast Kristu-čovjeku. Ali kao najsavršeniji kralj i nosilac apsolutnog suvereniteta daje mu je tako, da izvor i korjen i dostojanstvo kraljevsko ostaje u njemu. Krist vrši tu vlast u potpunom opsegu svoje volje, ali zbog tijesnog sjedinjenja s Božanstvom njegova slobodna volja kao instrumenat božanske volje, prvotnog uzroka svake vlasti, u potpunom je skladu s odlukama Božjeg promisla i odredbi. Kao instrumenat dakle božanske volje ali punim suverenitetom mogao je Krist da proglasi svoje kraljevstvo, da ga

vodi, ravna i upravlja do konca svijeta. On je to i učinio. I taj suverenitet bio je pravni naslov njegove osude. Protiv toga naslova on nije prosvjedovao, nego je dragovoljno umro htijući trpjeti za istinitost natpisa, koji je sadržavao njegovu krivnju: *Jesus Nazarenus Rex Judaeorum*.

b) Ova je Kristova vlast univerzalnog karaktera: proteže se na sve ljude. Ta je univerzalnost ponajprije očita iz veze, u kojoj stoje ljudi prema Crkvi. Svi ljudi naime treba da budu u vezi s Crkvom, pod pretnjom vječne kazne. Očito je stoga već temeljem Kristovog duhovnog suvereniteta u Crkvi, da spadaju svi ljudi pod Njegovu vlast. Rekosmo svi, i to ne samo u koliko su pojedinci, nego također u koliko su organizirani u državne zajednice. Kao što je naime u prirodnome redu obveza na temelju naravnog zakona, da religiju ispovijeda ne samo individuum kao takav, nego i društvena zajednica, tako je i u svrhu-naravnom redu, gdje naravnu religiju zamjenjuje pozitivna religija Kristova, koja se čuva i naučava u posebnoj organizaciji — Crkvi — duhovnom kraljevstvu Krista Gospodina.

Krist je dakle suvereni kralj nad svima narodima preko Crkve koju je otkupljenjem zaslužio.

Otkupnom žrtvom zaslužio je nadalje Krist, da bude jedini posrednik između Boga i ljudi: »Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Krist Isus, koji dade sebe u otkup za sve« (I. Tim. 2. 5—6). Na temelju ovakvog posredništva nema sumnje, da Krstu pripada nad čitavim čovječanstvom apsolutno pravo suvereniteta i gospodstva. Tome suverenitetu ne može izbjeći nitko, iako se mnogi propinju, da ga sa sebe zbace i sataru. Ovdje treba da navedemo prekrasne riječi Pija XI. u enciklici »*Quas primas*«: »Kneževsko dakle dostojanstvo našeg Otkupitelja obuhvata sve ljude i u tom pogledu rado usvajamo riječi, koje je izrekao Leon XIII. naš besmrtni uspomene predšasnik: »Njegova vlast nije samo nad narodima katoličkog imena niti samo nad onima, koji okupani svetim Krstom pripadaju po pravu u Crkvu ali su poslije zastranili u zablude i zapali u mržnju: ona obuhvata i sve one, koji su izvan kršćanske vjere tako, da se bez ikakve dvojbe u vlasti Isusa Hrista nalazi sveukupni rod ljudski«. (Enc. *Annunim Sacrum* od 25. V. 1899.). I nema u toj stvari nikakve razlike između pojedinaca, obiteljskih zajednica i političkog društva, jer su jednako pod vlašću Hristovom bilo pojedinci ljudi, bilo oni, koj su se u društvu ujediniili. On je naime vrela privatnoga i zadružnoga spasenja: **I nije u nikom drugom dano spasenje, niti je drugo ime pod nebom dano ljudima, u kojem bi trebalo da se spasemo.** (Act. 4., 12.). On je i pojedinim građanima i državama početnik blagostanja i pravog blaženstva: **Nije naime od drugale blažena država, a od drugale čovjek; jer država nije ništa drugo nego složno mnoštvo ljudi.** (S. Aug. Ep. ad Macedonium c. III.)«. — Medutim ovaj će karakter univerzalnosti

još jače izbiti kasnije, dok budemo govorili o Kristovu pravu na zemaljske stvari.

Nastaje sada pitanje, kakav je objekt, na koji se proteže ovo Kristovo kraljevstvo, koje no je tako jasno zasvjedočeno u sv. Pismu. Da li je duhovne ili materijalne prirode?

c) Nema nikoje sumnje, da je to kraljevstvo u prvome redu duhovno, t. j. takovo, koje se odnosi na stvari čisto duhovnog značaja. Zato su nam u prvome redu dokaz izričite Kristove riječi pred Pilatom: »Kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta« (Iv. 18, 36). — Duhovni je karakter Kristova kraljevstva međutim jasno prorečen i u Starom Zavjetu, jer će se u mesijanskom kraljevstvu okupiti svi narodi »u koliko će svi štovati jednog pravog Boga i njemu služiti u pravednosti« (Is. 49, 7, Zak. 2, 11. Is. 60, 18—21, Jer. 23, 5, Mik. 4, 1). Jednako je u Novome Zavjetu kraljevstvo Kristovo, kraljevstvo nebesko, navještano kao kraljevstvo, za koje se treba spremiti pokorom (Mat. 3, 2), u koje se ulazi po vjeri i krštenju (Iv. 3, 3). — Članovi su toga kraljevstva siromašni, krotki, čisti, milosrdni, gladni i žedni božanske pravde (Mat. 5, 1 i dalje); oni ne smiju tražiti časti i slave, nego treba da se odreknu samih sebe i budu spremni nositi križ (Mat. 16, 24 i dalje). Tomu se kraljevstvu opire sve što odiše svjetovnom ljubavi i časti, puti i krvi. Očito je stoga, da Kristovo kraljevstvo nosi na sebi karakter duhovni. To je međutim Krist zasvjedočio ne samo riječima nego radom i životom. On ispravlja mišljenje onih, koji su držali, da će Mesija uspostaviti zemaljsko kraljevstvo Izraelovo, a sam bježi u zatišje, kad ga narod hoće proglasiti kraljem.

d) No pitanje je jošte, da li Kristu, čije je kraljevstvo u prvom redu duhovno, pripada ipak i vlast nad zemaljskim stvarima i to ne samo pravo jurisdikcije nego i potpuno pravo vlasništva.

α) Prema saglasnoj nauci kat. bogoslova nema nikoje sumnje, da Krist kao čovjek imade indirekte ne samo pravo jurisdikcije nad svim zemaljskim kraljevima, nego i potpuno vlasništvo nad svim zemaljskim dobrima. Ovo pravo slijedi iz pojma potpune i savršene duhovne suverene vlasti, koju Krist imade nad svim ljudima. Ta vlast, koja je prema dokumentima objave potpuna, savršena i neovisna ne bi bila takova, kad Krist ne bi posjedovao barem indirektno pravo na sve one zemaljske stvari, bez kojih se svrha duhovnog kraljevstva ne može postići.

U koliko su dakle svjetovne stvari povezane s ciljem duhovnog Kristovog kraljevstva, imade Krist potpuno pravo i jurisdikcije na svjetovnim kraljevstvima i pravo vlasništva nad vremenitim stvarima tako, da mu je u punom opsegu slobodno raspolagati sa svakom stvari, koliko je to nužno za postignuće duhovnog cilja njegova kraljevstva.

Ova istina, kako spomenusmo, nužno je povezana s biti i naravi savršenog duhovnog Kristovog kraljevstva.

S obzirom na odnošaj Kristov prema svjetovnim vlastima, sigurno je također, da Krist sam ni u kojem pogledu nije bio podložan zemaljskim vladarima. Ova se tvrdnja očito oslanja na evanđelje, jer je Krist otvoreno izjavio, da nije dužan plaćati poreza i da ga plaća jedino za to, da ne sablazni Židove (Mt. 17, 24—26). Zato je i papa Ivan XXII. osudio Marsilija od Padove i Ivana od Janduna, koji su učili, da je Krist zato platio porez, jer je to bio dužan učiniti kao državni podanik.

β) No još ostaje neriješeno pitanje, da li Krist imade i direktnu, neposrednu vlast nad svim ljudskim činima i zemaljskim stvarima.

Prije nego odgovorimo na pitanje, treba da objasnimo neke pojmove i dademo dobar status quaestionis.

Ponajprije treba razlikovati direktnu vlast, jurisdikciju i direktno, neposredno vlasništvo sviju stvari: *dominium jurisdictionis* i *dominium proprietatis*.

Jurisdikcija uopće jest pravo, koje se odnosi na slobodne ljudske čine. Pravo pak vlasništva, *jus proprietatis* (*proprietatis in genere*) jest pravo, koje se odnosi na stvari.

Jus proprietatis jest ili *jus in re* ili *jus in rem*.

Jus in rem imademo u onom slučaju, kad dužnost pada na neku osobu, da nam dade stvar, koja nam pripada. *Jus in re* jest pravo nad stvari, koja je već u našoj vlasti, tako, da s njom možemo raspolagati po slobodnoj svojoj volji. *Jus in re* zove se *dominium proprietatis* kao što se jurisdikcija, koja se odnosi na čine vlastitih podložnika naziva *dominium jurisdictionis*.

Izloživši u kratko ove pravne pojmove nastaje dvostruko pitanje: 1. da li Krist kao čovjek imade direktno pravo jurisdikcije nad svim ljudima i zemaljskim poglavarstvima; 2. dali kao čovjek imade direktno pravo vlasništva (*dominium proprietatis*) nad svim zemaljskim stvarima.

Postavimo ponajprije pitanje s obzirom na Krisovu jurisdikciju. No hoćemo li da na to pitanje dademo tačan odgovor, treba da za ispravno shvaćanje vlasti nad ljudskim činima (*dominium jurisdictionis*) dademo još jednu distinkciju.

U pravu naime jurisdikcije treba razlikovati: *dominium jurisdictionis in actu primo* ili vlast, jurisdikciju u korjenu i *dominium jurisdictionis in actu secundo*, t. j. izvršivanje same vlasti.

Što se tiče izvršivanja vlasti saglasno je mišljenje sviju bogoslova, da je Krist nije htio u svome životu izvršivati. U tom je smislu čovjeku, koji ga je molio: »Učitelju, reci bratu mome, da podijeli sa mnom baštinu«, odgovorio Krist ovako: »Čovječe, tko je

mene postavio sucem ili dijeljiteljem nad vama«? (Luk. 12, 13, 14). U tom smislu pjeva i Crkva u jednom himnu na Bogojavljenje: »Ne otima mrtvih stvari onaj, koji daje nebeske«. To jest iako nad njima ima pravo u korjenu (*dominium jurisdictionis radicale*) nije htio da ljudima uzme ni uporabu tih stvari, niti da poništi bliže, ljudsko pravo, po kojemu bi inače, neovisno naime od pozitivnog Kristovog prava, te stvari pripadale zemaljskim kraljevima i vlasnicima.

Stoga, kako piše Molina, »Krist kao čovjek u tom smislu nije imao vlasništvo svijeta, što drugima nije oduzeo i sebi prisvojio vlasništvo kraljevstva i drugih stvari, nego je svatko ostao s pravima i vlasništvom kraljevstva i drugih stvari upravo kao da on nije došao. I to nije po Kristovom darovanju u koliko je čovjek, kao da ih (vlasništva) je on najprije bio primio, a onda ih razdijelio ljudima, nego kao što je prezreo upravljane i posjedovanje drugih zemaljskih stvari, tako je i sama kraljevstva i druge stvari ostavio njihovim gospodarima« (Molina, *De iustitia et jure*, tom. 1. tr. 2. d. 28).

U pitanju pak, da li Krist imade neposredno i t. zv. vlast u korjenu nad svim kraljevima i stvarima (*dominium jurisdictionis in actu primo* ili *radicale*) slažu se uz malene iznimke općenito svi katolički bogoslovi i mlađi i stariji, te uz Molinu, Suarezza, Vasqueza i De Luga to pravo drže nesumnjivim. Kristu dakle ne pripada samo indirektno pravo na zemaljske stvari, u koliko je to naime potrebno za postignuće cilja, koji imade duhovno Kristovo carstvo — njegova Crkva, nego i direktno pravo tako, da je Krist mogao i mogao bi još uvijek bez povrede ičijega prava da si prisvoji sva kraljevstva svijeta, da skine sve kraljeve, jednom riječi, da raspolaže sa svim svijetom i njegovim stvarima snagom moći i prava, koje imade nad svim stvarima. Krist je dakle i kao čovjek gospodar svijeta i kralj nad kraljevima. Njemu su kao čovjeku podložne sve stvari. On je glava i gospodar sviju stvari. »Jer držim — zgodno ovdje primjećuje Molina — da, kao što je Bog, u koliko je Bog, universalni Gospodar sviju stvari, a s tim gospodstvom nijesu u protimbi partikularna vlasništva, koja je Bog dao stvorovima obdarenim slobodnom voljom, da je tako i Kristu u koliko je čovjek dao Bog apsolutno pravo i moć nad svim stvarima«.

Ova nauka, protiv koje su tek neki bogoslovi i to, kako primjećuje Pesch, više zbog nesporazumka u riječima nego u samoj stvari, imade čvrste oslone u sv. Pismu, gdje se Kristu pripisuje potpuna, apsolutna i universalna vlast nad svim stvarima. Spomenimo tek nekoga mjesta: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji« (Mat. 28, 18). »Riječ posla Bog sinovima Izraelovim, propovijedajući mir po Isusu Kristu, ovaj je Gospodin svima« (Djela A. 10, 36). »Jer je sve pokorio pod noge njegove. A kad veli, da je sve njemu pokoreno, jasno je, da je osim onoga, koji je njemu sve

pokorio« (1. Kor. 15, 27). Nadalje se Krist u Otkrivenju naziva »Knez nad kraljevima zemaljskima« (1, 5) i »Kralj kraljeva i gospodar gospodara« (19, 16). U poslanici Hebrejima naziva ga apostol »baštiničom svega, po kojemu stvori i svijet« (1, 2). Nema nikoje sumnje, da ova svjedočanstva sv. Pisma, ako se uzmu u potpunoj snazi riječi, pridijevaju Kristu ne samo vrhovnu duhovnu vlast nego također i vremensku. Riječi pak sv. Pisma treba uzeti u potpunom opsegu i značenju, jer ne vidimo razloga, koji bi nas u tome priječio. Restrikcije u shvaćanju riječi sv. Pisma ne traži ni biblijska analogija ni sama narav stvari t. j. ni ispravno shvaćanje osobe, o kojoj se radi, ni narav predmeta, koji joj se pridijeva. Kad Kristu naine pridijevamo apsolutnu vlast nad svim stvarima, onda se tu radi ne o pukom čovjeku nego o Bogu-čovjeku. Nitko pak ne može zaniijekati, da čovjeku, koji je ujedno i Bog, dolikuje vlast nad svim onim, što je zemaljsko. Restrikcije u značenju iznesenih argumenata ne traži ni biblijska analogija, jer se mjesta, za koje se čini, da opseg Kristove vlasti suzuju samo na duhovnu vlast, posve lahko dadu protumačiti na taj način, da ona isključuju samo vršenje vremenite vlasti (*principatum temporalem in actu secundo*), a ne samu vlast u korjenu (*dom. juris. in actu primo*). U tom svijetlu treba u prvom redu tumačiti Kristove riječi: »Kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta«. To jest ono *de facto* ne stoji u upravljanju zemaljskim stvarima niti mu je izvor u pravima, koja izviru iz ljudske prirode. Ne znači pak, da Krist mimo duhovno kraljevstvo nije imao pravo osnovati i drugo — vremenito kraljevstvo. Ako sada uzmемо, da dostojanstvo, odliku i čast neke osobe čini ne upotreba ili izvršivanje vlasti, nego vlast sama, jasno je, zašto vrhovna vlast nad svim zemaljskim stvarima može biti u Kristu bez stvarnog izvršivanja realnoga prava. Krist dakle imade *dominium jurisdictionis* nad čitavim svijetom. No unatoč toga, da opet ponovno naglasimo, zemaljski se kraljevi i vladari ne mogu zvati ni namestnicima ili uzurpatorima, jer je Krist ne posluživši se svojim pravom, ostavio kraljeve u svoj vlasti, koju oni imadu po naravnom pravu. Ali oni se ne mogu zvati ni formalni zamjenici Kristovi u toj vlasti, jer on nije ni na koji način izvršivao svjetovnu vlast niti proveo njezine organizacije, pa dosljedno nije u tom izvršivanju postavio ni svojih zamjenika, kao što je to učinio u organizaciji svoga duhovnog kraljevstva — Crkve.

Isti argumenti, koji dokazuju, da Krist kao čovjek imade vrhovnu vlast nad svim vlastima i kraljevima, svjedoči i to, da Krist imade potpuno pravo vlasništva nad svim zemaljskim dobrima (*dominium proprietatis*). Govorimo opet ne o pravu, koje se izvršuje (*dominium proprietatis in actu secundo*) nego o realnom pravu, koje Kristu pripada iako ga ne izvršuje (*dominium proprietatis radicale seu in actu primo*). Dokazima za ovu tvrdnju već je

prepletana sva ona argumentacija, koju smo iznijeli za potvrdu direktnog prava jurisdikcije. No ipak ćemo u potvrdu navesti još neka mjesta. U ps. 1. govori g. Bog Kristu: »Dat ću Ti narode u nasljedstvo i u posjedovanje Tvoje krajeve zemlje«. Nadalje apostol Pavao kaže, da je Kristu sve podloženo osim Boga i Krist da je postavljen baštinikom svega. Riječi su sv. Pisma, kako vidjesmo, široke. One ispod Kristove vlasti ne izuzimlju ništa, pa nemamo ni mi prava da štogod izuzimljemo. Dakako da Krist nije htio da svoje pravo izvršuje. On je de facto u svome životu bio posjednik veoma malo stvari (*dominium in actu secundo*).

Krist dakle nije izvršivao vrhovnog svoga prava jurisdikcije i vlasništva niti je osnovao zemaljsko kraljevstvo iako na to imade pravo.

e) Ako još u kratko navedemo razloge, zašto je Krist prezreo i realnu jurisdikciju nad onim što je zemaljsko i realno posjedovanje stvari, onda će nam unutarinja narav Kristovog kraljevstva biti još jasnija i Kristova pojava u svijetu još veličanstvenija.

Sve odlike i prava, koja je Krist u svojoj čovječjoj naravi izvršivao, išla su za jednim ciljem, da se što savršenije postigne cilj utjelovljenja. Cilj je pak utjelovljenja u prvome redu posve duhovni: Kristova istina treba da prosvijetli ljudske duše, otkupljene iz davolskog ropstva. Ljudska volja jačana i hranjena Kristovom milosti treba da borbom protiv grijeha postigne vječno kraljevstvo na nebesima. Kad je pak cilj utjelovljenja u prvome redu posve duhovan, jasno je, da su i sve službe i odlike Kristove u prvom redu duhovne naravi. Stoga kao što je Kristova učiteljska vlast duhovna, te se odnosi na pitanje spasenja ljudskih duša, tako je potrebno, da i kraljevska Kristova vlast bude u prvome redu duhovna. Ako je Krist došao da imademo u sebi duhovni i svrhunaravni život i da ga u obilju imademo, onda je jasno, da će sve institucije Kristovog kraljevstva težiti za tim, da se taj duhovni život u dušama rodi, razvija i sačuva kao uvjet vječnoga duhovnoga nadnaravnoga života u nebeskom kraljevstvu.

Imajući pred očima ovaj duhovni cilj svoga utjelovljenja Krist je preuzeo samo one odlike i prava, koja su mogla što više unaprijediti proširenje i utvrđenje duhovnog kraljevstva u srcima ljudi. Zato se evo i odrekao prava nad zemaljskim stvarima. Htio je biti ponizan, siromašan, prezren da nam dade primjer i poticaj, da u borbi za dobra duhovnog kraljevstva budemo kadri prezreti sve što je zemaljsko. Nije se mogao odreći vrhovnog svoga prava u korjenu (*jus radicale*) nad svim zemaljskim stvarima, jer je to pravo s dostojanstvom Boga čovjeka povezano nerazornim vezom, ali se odrekao izvršivanja toga prava, jer se tako u veličanstvenijem sjaju odrazila njegova prvotna misija: odgoj i pripravljanje ljudskih duša za posjedovanje duhovnog nebeskog kraljevstva. Razboritošću

izvrsnog pedagoga odijelio je u interesu svrhunaravnih dobara duhovno kraljevstvo od zemaljske političke moći ne stavljajući kraj toga izvan obveze brigu za svjetovno kraljevstvo. Kršćani su dužni moliti oca nebeskoga i zemaljska dobra: »Kruh naš svagdanji daj nam danas«, a prema građanskoj vlasti vršiti društvene dužnosti: »Dajte cesaru, što je cesarovo«. Odrekavši se ovako svoga prava organizovati političku svjetovnu moć, a ulivši kraj toga poštovanje prema ovoj moći, postavio je za sve vijekove s jedne strane najbolje uvjete za slobodni razvitak svoga duhovnog carstva, čija će se nutarnja snaga s druge strane blagotvorno razlijevati na zemaljsku moć to više i jače, što ga državna vlast bude manje priječila, da u svome vodstvu bude što neodvisnije i slobodnije. I hoćemo li da za čas govorimo kao historici i kritici, mi doista vidimo, da je Krist prvi kao najsavršeniji učitelj i odgojitelj ljudi osjekao granice ovih dviju vlasti i da ih jedina kat. Crkva kao nositeljica Kristove misije u životu brižno čuva na najveću duhovnu korist svojih podložnika i sreću države. Posve su stoga neosnovani prigovori onih, koji se boje, da isticanje Kristovog općenitog suvereniteta u kat. crkvi znači podjarmiti i podložiti duhovnoj moći svjetovnu silu. Što pak Crkva brižno pazi na svoj suverenitet, ne smije joj nitko zamjeriti, jer nas povijest uči o teškim nepravdama, koje su učinjene protiv Kristovog suvereniteta. Zaboravlja se naime, da su razne sekte dvije suverene sile posve izmiješale, i stvarale pogodbe na račun suvereniteta one duhovne vlasti, zbog koje se je Krist, da je sačuva neozlijeđenu, odrekao svake druge moći. Za puninu svoga auktoriteta Crkva može uvijek ustati potpunim pravom i to ne samo zato, jer joj to pravo pripada po Kristu nego i zato, što kat. Crkva jedina čuvajući svoj suverenitet, nije povrijedila: tuđi, nego je naprotiv snagom svoga auktoriteta ujedno oduhovila i ojačala i suverenitet države.

Krist se je dakle odrekao potličkih vlasti, da što savršenije i slobodnije u duhovnom carstvu postizava svoje ciljeve. Ali odrekavši se političkih suverenih prava nije se odrekao prava, da njegovo duhovno kraljevstvo pronikne sva kraljevstva svijeta, jer je to cilj i svrha njegova kraljevstva na zemlji. To pak prožimanje i prodiranje Kristovog duha i zakona u srce i uredbe ljudi nipošto ne znači dirati u sadržaj i bit suverenosti autoriteta državne vlasti, jer je sadržaj i opseg toga auktoriteta posve druge naravi. Puštajući fizičku slobodu državnoga auktoriteta hoće Krist da ga svojim duhovnim auktoritetom oživi. Da ovo utjecanje bude što slobodnije i spojeno većim uspjesima, zadržao je Krist neposredno kraljevsku čast samo na području duhovne djelatnosti.

II. Kristovo kraljevstvo u društvenom životu.

U dosadanjem smo raspravljanju iznijeli teološke izvore i orisali značaj Kristovoga kraljevstva.

No istina o Kristovom kraljevstvu nije spekulativna, bez veze i praktičnih posljedica u ljudskom životu. Ova se tvrdnja izvodi već iz same naravi Kristovog kraljevstva, a jasno ju je zasnjeo već i najviši učiteljski forum — sv. Stolica, određujući među liturgičkim svetkovinama i proslavu Kristovog kraljevstva.

Iznijet ćemo s toga jošte praktično značenje ove istine i to ponajprije načelno, a onda u vezi s papinom enciklikom: *Quas primas*.

1. Krist kralj i obveza čovječanstva.

Sve istine, koje smo iznijeli o Kristovom kraljevstvu dadu se svesti na ove točke: 1. Krist kao čovjek je suvereni, apsolutni gospodar svega svijeta; 2. Kao takav imade nad svijetom apsolutno pravo zakonoše, suca i izvršno pravo osude; 3. Kristova vlast se proteže na sve stvari i svu ljudsku djelatnost, tako da je Krist mogao osnovati ne samo duhovno kraljevstvo — Crkvu, nego preuzeti upravu i svjetovnih vlasti; 4. Krist je osnovao samo duhovno kraljevstvo, čiji upravnici dosljedno upravljaju kao zamjenici u ime Kristovo; 5. Svjetovnu vlast nije Krist preuzeo. Organizacija države i sticanje svjetovnog auktoriteta ravna se stoga po zakonu prirode. Dosljedno svjetovni vladari ne mogu se zvati ni uzurpatori ali ni Kristovi zamjenici u strogom smislu, jer ne vladaju kao pozitivni delegati Kristovi primivši od njega vlast, nego je primaju po zakonu prirode, koji je Bog usadio u razumnu ljudsku narav.

Iz ovog pojma Kristovog suvereniteta nad čovječanstvom slijede i za pojedinca i za obitelj i za državne zajednice neke nužne obveze. Ponajprije svaki treba da prizna Krista kao suverenog vladara Crkve, koja je osnovana da nastavlja Kristovo djelo otkupljenja. I kao što se nitko ne može spasiti bez milosti Kristovog križa i neovisno od Crkve, u kojoj su te milosti pohranjene, tako se nitko ne može oteti obvezi da prizna suverenu vlast Krista kao vladara, vode i osnivača Crkve. Krist nadalje imade, kako vidjesmo, i suverenu vlast u socialnom i političkom životu. On se je izvršivanje te vlasti odrekao. No iako Krist ne će da izvršuje svoja suverena društvena prava kao što to čini u Crkvi, t. j. da direkte po pozitivnim zakonima i svojim zamjenicima siže u upravu zemaljskih stvari, ipak slijedi, da su Kristovu suverenu kraljevsku čast dužni priznavati svi. Jer s jedne strane čast potpunog suvereniteta ostaje u Kristu iako se on s njime ne služi, a s druge strane pod uplivom duhovnog Kristovog kraljevstva stoji sav ljudski život u svim svojim oblicima i izražajima. Kristov zakon naime treba da prožima sav život: »Držite moje zapovijedi« (Iv. 14, 15). Ljudsko življenje

treba da se odsele ravna ne prema zakonu Mojsijevu, nego prema novom Kristovom zakonu: »A to ja vama kažem« (Dj. V. 44.); »Novu vam zapovijed dajem« (Iv. 13, 34). Kristov zakon treba prema tome da bude pravilo čitavoga života. Ali baš zato, jer Kristovo kraljevstvo treba da potpuno zavlada ljudskim dušama t. j. njihovom spoznajom, voljom i čuvstvom, očito je, da je i socijalni život i političko djelovanje, u kojima se odrazuje djelatnost ljudskog duha, bitno pod uplivom gospodstva Krista kralja. Dosljedno međusobni odnošaji, temelj i napredak ljudskoga društva može da nađe zdravi izvor jedino u Kristovom zakonu. Kad govorimo o dužnosti zajednice prema Kristu, nismo zaboraviti ni to, da je za svu ljudsku djelatnost jedan sudac Krist, čija je sudačka vlast bez granica. »Otac ne sudi nikoga, nego je sav sud predao Sinu, da svi štiju Sina košto poštuju Oca« (Iv. V. 22). Budući dakle da nema ni za koje ljudsko djelo drugoga suca do Krista, očito je, da će pred njegovim licem biti ispitivano sve, ne samo individualno djelovanje, nego i socijalni kolektivni rad i političke akcije. Tako nam evo i universalni karakter Kristovog suđenja opravdava zahtjev, da Krista kao kralja priznaju i poštuju svi: ne samo pojedini nego i zajednice.

Krist dakle treba da prouči sve ljudsko mišljenje i djelovanje, gdje god se on javlja. Upliv je Krista kao kralja prostran košto je prošran i širok život ljudske duše. Na tom području duševnoga života Kristov je upliv apsolutan i odatle treba da se razlijeva u sve forme života: »Ja sam put istina i život« govori za sebe. On je put — koji označuje smisao, sadržaj, svrhu i stazu, kojom treba da kreće život svakog pojedinca i čovječanstva, hoće li da postigne svoj najviši cilj. Izvan ovog puta pristupa k cilju nema. Krist je istina — apsolutna istina, koja svojim sadržajem nadživljuje sve prolazne nauke doktrinalnih sistema, koja jedina daje ispravni pogled o svekolikom životu, njegovom izvoru, zadaći i cilju. On je život — jer je jedino pod uplivom i utjecajem njegovih milosti moguće provoditi život sinova Božjih, koje kao nagrada čeka uživanje vječnog života Božjeg. Ovaj milosni upliv potreban je za sve, a u punini se obilja razlijeva u kat. crkvi osobito preko sakramenata, koji u dušama već na zemlji izgrađuje početno dioništvo Božjega života.

Iako je dakle Krist formalnu izgradnju svoega kraljestva ograničio samo na područje duhovnih dobara, odričući se uprave vremenitih stvari, nije time nipošto ograničen njegov upliv na djelovanje čovječanstva. Područje Kristove djelatnosti i upliva kao duhovnog kralja jesu ljudske savjesti, koje su faktički izvor svakog ljudskog rada i nastojanja. Ovim putem, preko ljudskih duša, postaje Krist vrhovni upravljač i kralj svega ljudskoga života u svim njegovim pokretima i djelovanjima. Krista prema tome priznaje za kralja onaj, koji je izvor svega svoga života, dušu naime svoju, svoje

mišljenje i volju, doveo u suglasje s Kristovom voljom, njegovim zakonima i odredbama. S područja duše prenosit će se ideje Kristovog carstva u sve životne forme: individualne, socijalne i političke. U tom duhu govori Gospodin farizejima, koji su čekali nastup Kristovog kraljevstva »Kraljevstvo je Božje u vama« (Lk. XVII 20). T. j. ne će Krist da osniva zasebno kraljevstvo zemaljsko, ali sve duše ljudske treba da budu proniknute Kristovim zakonom, zakonom duhovnog njegovog kraljevstva koje će se onda nužno odraziti u svim formama svjetovnog kraljevstva.

2. Svetkovina Krista kralja.

Praktične posljedice nauke o Kristovom kraljevstvu tako su zamašne, da je crkveno učiteljstvo smatralo potrebnim tu okolnost posebice istaknuti. Ideja i štovanje Krista kralja nije nipošto nešto novo u crkvi. Ono je živjelo, kako to pokazuje tradicija svekolikog kršćanstva, u mišljenju i srcu puka već i prije nalazeći izražaja i u izričitim zazivima Krista kao kralja i u ekvivalentnim počastima. Ako dakle danas crkveno učiteljstvo hoće da tu istinu posebice naglasi, onda za to vojuju važni razlozi.

Navest ćemo s toga motive, koji su potakli sv. Oca, da posebnim akcentom naglasi Kristov suverenitet, pače da u tu svrhu osniva i zasebnu liturgičnu svetkovinu. Tim će nam obrazloženjem Kristovo kraljevsko dostojanstvo osvanuti još u ljepšem sjaju.

Nema sumnje, da je među prvim takvim razlozima ponajprije općenita težnja crkve, da božanski poklad objavljene istine, koji joj je dan na čuvanje, što bolje shvati i što jasnije svijetu predloži na vjerovanje. Pojava Krista čovjeka sadrži neiscrpivi poklad savršenosti te je stoga i preduboko vrelo spoznaje. To je riznica nebeskoga života, puna milosti, svetosti, moći i znanja. Jednim pojmom, jednom riječi ne možemo obuhvatiti svih njegovih savršenosti i odlika. Zato već i sv. Pismo ne mogući jednom riječi obuhvatiti svu puninu Kristovog života, daje mu razna imena i nazive. I evo Crkva hoće, da kroz svetkovinu Krista kralja što dublje i distinktnije spoznamo onu njegovu suverenu vlast nad čovječanstvom, koja izvire iz hipostatskog sjedinjenja i otkupljenja roda ljudskoga, a tako je divno zasjeđena u dokumentima objave. Slava, koju su kršćanski vijekovi prinostili Kristu čovjeku, dobiva ovom svetkovinom novi sjaj. Veličina Kristovog gospodstva, pred kojim smo već i dosad strepili, dobiva za našu spoznaju čvrste konture veličanstvenog kraljevstva, pred kime »kleca sve što je na nebu, na zemlji i pod zemljom«.

No poglaviti razlog osnivanja svetkovine Krista-kralja treba tražiti u savremenim društvenim prilikama čovječanstva.

Taj razlog spominje izričito i papina enciklika. To je t. zv. laicizam sa svim svojim teoretskim zabludama i praktičnim zloči-

nima. Laicizam, kako govori enciklika, »sastoji u tome, što ljudi stadoše nijekati vlast Kristovu nad svim narodima. Stadoše nijekati i ono, što iz Kristova prava izvire: pravo Crkve da naučava ljudski rod, da daje zakone i da vodi narode na putu u vječno blaženstvo. Tada se istom malo po malo stalo izjednačavati vjeru Kristovu sa lažnim naukama i sramotno stavljati u isti red s njima. Zatim je bila podvrgnuta građanskoj vlasti i prepuštena na milost i nemilost krugovima i vlastodršcima. Najdalje su pak pošli oni, koji mišljahu, da se na mjesto božanske religije mora staviti neka naravna religija i neko naravno osjećanje srca. Bilo je čak i takovih država, koje mišljahu, da mogu biti bez Boga i da se mjesto vjere mogu podati bezbožnosti i nemaru za Boga«.

Laicizam je dakle istrgao ispod Kristovog suvereniteta i pojedinca i ljudske zajednice. Ideju Krista kao kralja i vladara naroda, koja je tako živa bila u srednjem vijeku, laicizam je posve zamračio.

Posve je razumljivo, da je laicizam rodio u praksi najvećim zlima i u individualnom i u društvenom životu. Bez vrhovnog zakonodavca, prepušten samom sebi, čovjek postaje pun požude za blagom, bogatstvom i silom. Sebeljublje je izvor svega zla. Čovjeku postaje norma samo vlastita udobnost i korist. S ovim je skopčana zavist, nesloga i trvenja, koja priječe izmirenje naroda i država. Tako je laicizam rušeći sve etične vrednote doveo ljudsko društvo do ruba propasti.

Evo protiv ovih teoretskih i praktičkih zabluda laicizma, koji niječe Kristova prava na ljudske duše i stvara apostoziju od Krista ne samo pojedinaca nego i čitavoga društva, treba naglašavati suvereno Kristovo pravo. Protiv povika modernog nevjerja: *Nolumus hunc regnare super nos*, treba klikati s apostolom: *Oportet illum regnare*. Krist treba da vlada sa svim suverenim pravima u svojoj crkvi, Kristov zakon treba da prožime sav privatni i javni, sav pojedinačni i društveni život u svim njegovim oblicima ne isključivši ni političkih nastojanja i akcija.

Za uspostavom i jačim, snažnijim isticanjem Kristova kraljevstva treba dakle ići zato, jer je to čast i dostojanstvo, kojeno je prema vrelima objave nužno skopčano s Kristovom osobom, a danas mu je čovječanstvo niječe.

No kraljevstvo Kristovo treba dizati i zato, jer je jedino iskreno priznanje Kristova suverenog auktoriteta, u kol'ko vrši praktički utjecaj na razvitak čovječanstva, pravi izvor za obnovu ljudskog društva.

Laicizam je zabacio auktoritet Božji. Time je porušio temelje svakoj pravoj zapovijedi i svakom pravom posluhu. Bez prave pak zapovijedi i obveze slušati nema čvrstog socijalnog poretka -- i za to su temelji država uzdrmani. Praktična vjera i ispovijedanje

suverenog Kristova kraljevskog prava taj auktoritet učvršćuje. U svijetlu naime Kristove nauke vlast se svjetovnih glavara ne osniva na vlastitom pravu ili pravu puka, nego nosi na sebi biljeg božanskog izvora. Ova činjenica učvršćuje s jedne strane poslušnost podređenih, a s druge strane tiša oholost poglavara sjećajući ih, da se ne služe svojim pravom, nego Božjom vlasti, o čijoj će upotrebi jednoć pred Kristom kraljem polagati strogi račun. Nema opet dvojbe, da će ovako shvaćanje rođiti društvenim mirom i podati podlogu za sretni individualni i društveni razvitak. I što će priznavanje i aplikacija zakona, koji su poklad Kristova kraljevstva, biti prošireniji, to će sve više biti blizu čas, kada će se, kako kaže Leo XIII. potpuno »vratiti krasote mira, mačevi ispasti i oružje iz ruku izmaći«. Laicizam je proveo i provodi individualnu i socijalnu apostaziju od Boga i time razvio uzde ljudskim strastima, koje na području individualnoga, obiteljskoga i državnoga života stvoriše ono žalosno stanje, pod kojim danas uzdišu i stenju svi narodi i države. Tu može da rasklimane ćudoredne temelje učvrsti samo jaki auktoritet, koji na idejnom području iznosi neoborive zasade ćudoreda, a na praktičnom je polju kadar da svojim uplivom poda pojedincima snagu i ulije ćvrsti idealizam u borbi za dobro i poštenje. To je suvereni auktoritet Krista kralja. On je suvereni u carstvu ideja. Dok izvan katoličkih naučnih redova nema sistema, koji bi mogao barem donekle ujediniti duhove u shvaćanju temeljnih pitanja svijeta, života, ćudoreda i t. d., dotle je Krist apsoluta veritas, što u svijetlu vječnih načela odgovara na sva životna pitanja našeg uma i srca. Dok svi mogući sistemi iznose paliativna sredstva da po načelima moderne pedagogike iskrešu iz ćovjeka ćvrsti karakter, ćudoredno jaku lićnost; dok se u odgoju gradi samo na naturalistićkim principima i dok je plod takvog odgoja ćovjećanstva sve veće blijedilo etićke svijesti i sve dublja praktićka dekadencija, dotle je Krist, apsolutni, nenadoknadivi pedagog, jer kako sam reće: »Bez mene ne moćete ništa ućiniti«. Ja sam put, istina i život. Krist je život, što oduhovljuje ćudorednu snagu svijeta snagom svoga apsolutnoga auktoriteta i snagom milosti, koje se u odgoju ćovjećanstva ne mogu mimoići, a koju dijeli jedino Krist — suvereni vladalac i kralj ljudi. Evo kako je praktićno priznanje Kristova kraljevstva nućni faktor za obnovu ćudoredne snage ćovjećanstva!

Doista kako je divno ova Kristova zadaća kao suvereni idejni i praktićni pedagog ćovjećanstva objavljena u slici kod Isaija proroka. »Bit će u potonja vremena gora doma Gospodnjega utvrđena navrh gora i uzvišena iznad humova i pritjecat će k njoj svi narodi. I ići će mnogi narodi govoreći: hodite da idemo na goru Gospodnju, u dom Boga Jakovljeva, i ućit će nas svojim putevima i hodat ćemo stazama njegovima, jer će iz Siona izaći zakon

i riječ Gospodnja iz Jerusalama. I sudit će među narodima i karat će mnoge narode...» (Isaija 2, 2—4).

Dâ Krist, kralj naroda, treba da raspršene duhove ujedini svojim naukom, rasklimane stožere svijeta utvrdi svojim zakonom! On treba da postane brijeg, oko kojeg će se skupljati svi razdvojeni narodi, posljednja internacionalna instanca, koja će svojom istinom i svojim pravom suditi među narodima. Krist čitavom svojom osobnošću, svojom naukom i zakonima, svojom ličnošću kao instancija pravde, ljubavi i dobrote, svojim milosnim uplivom; Krist po kojem su svi spašeni, i u kojem je jedinome spasenje. Krist konačni sudac sviju — jednom riječi Krist kralj svijeta, treba da postane voda zemaljskih voda, treba da zasja na barjacima, pod kojima se hoće da provede uspješna borba za obnovu svijeta i ozdravljenje od golemih, praktičkih poroka lajicizma.

Isticanje Kristovog kraljevstva jest stoga jedna savremena praktična potreba.

I evo, da modernom čovječanstvu bude pred očima što življa slika Kristovog suvereniteta, ustanovljuje sv. Otac papa posebnu liturgičnu svetkovinu Krista, kralja svijeta.

Za upoznavanje kraljevskog Kristovog dostojanstva, ta će svetkovina uvelike koristiti ponajprije puku. Za puk su naime od veće koristi svetkovine, koje djeluju na pamet i srce i cijeloga čovjeka nego i najvažnije i najdublje isprave crkvenoga učiteljstva, koje su često pristupačne samo duboko izobraženima.

Svetkovina Krista kralja treba nadalje da bude osobitom i trajnom pobudom i svima drugima, da ustanu na obranu kraljevskih Kristovih prava. U vezi s ovim sv. se Otac izričito tuži na mlahavost, sporost i plahost mnogih katolika, da u životu na svim područjima javnog rada otvoreno ustanu na obranu Kristovih prava. — Svetkovina Krista kralja treba da i njima dozove u pamet ne samo teološku istinu sadržanu u toj svetkovini, nego i spoznaju, da su kao Kristovi bojovnici dužni u praktičnom apostolatu privoditi ljude pod Kristov barjak i Kristove misli unositi u privatni, obiteljski i državni život.

Opravdanje nadalje ove svetkovine nalazi se u tome, što je Crkva, kako spominje sama enciklika, oduvijek prema savremenim potrebama puka, uvodila crkvene svečanosti. Kad su n. pr. bijesnila mučeništva, počela je odmah Crkva u liturgiji spominjati mučelnike, da budu poticaj na mučeništvo. Jednako su u vezi s najtežim potrebama Crkve uvedene razne svetkovine Bl. Djev. Marije. Kad je pak ohladnjela ljubav k presvetom oltarskom Sakramentu, ustanovljen je blagdan Tijela Hristova. Kad je Janzenizam svojom strogošću pokidao niti nježne tople ljubavi među čovjekom i Bogom, uvodi se štovanje Srca Isusova, da pouči čovječanstvo o neiscrpivom vreli ljubavi Krista Gospoda prema nama. Kad je pak evo laicizam

zanimkao Kristova prava na svijet, njegov zakon i njegovu milost, trebalo je uvesti svetkovinu Krista kralja, da svima dozove u pamet zakonodavnu i sudačku suverenost, kojoj se nitko ne može oteti.

Papina enciklika rješava također teškoće onih, koji ne vide dovoljnog razloga za svetkovinu i to zato, jer je tobože već u drugim svetkovinama sadržano značenje ovog blagdana. »Dosta je odgovara sv. Otac — uočiti samo jedno: da je naime u svim blagdanima Gospodina našega tako zvani materijalni objekt Krist, a formalni objekt da je od kraljevske vlasti Kristove posvema odijeljen. Dan smo pak Gospodnji zato odredili, da božanskom kralju ne samo kler molitvama i psalmima iskazuje svoje poštivanje, nego da i narod, oslobođen svagdanjih briga u duhu svete radosti, dade Kristu sjajan dokaz svoje poslušnosti i predanosti.«

Svetkovina Krista kralja imade, kako vidjesmo, veliku zadaću. Ona će svoju zadaću napose vršiti, ako bude slavljena, kako želi sv. Otac. Sv. Otac pak želi i nalaže, da se na svetkovinu Krista kralja obnovi svake godine posveta roda ljudskoga Srcu Isusovom. Razlog je u tom, što je u kultu Srca Isusova priznato kneževsko Kristovo dostojanstvo i simbolizirana sva ona ljubav, kojom je Krist gorio prema čovječanstvu, otkupivši ga svojom krvlju i time stekao kraljevska prava nad rodnom ljudskim. Kraljevsku vlast nad sinovima ljudskim vrši Krist po zakonima svoje ljubavi i svoga Srca. Ljubav Kristova Srca nas je spasila, ona prožimlje Kristovo upravljanje svijetom, pak je zgodno i opravdano, da se priznavanje Kristova suvereniteta pokaže na taj način, da se čovječanstvo posveti njegovome Srcu, koje nam predstavlja i kraljevsku vlast i milinu našeg otkupitelja.

Evo od ovakve javne svetkovine Krista kralja nada se sv. Otac uz već spomenutu obnovu društva još nekim velikim neposrednim koristima. Vlastodršci će uvidjeti, da suverenitet Kristov treba u prvom redu priznati u njegovoj Crkvi, koju je Krist osnovao kao potpuno savršeno i neovisno društvo, koje nije ovisno ni o kome i kojoj apsolutno pripada sloboda u njezinoj trostrukoj službi: učiti, upravljati i posvećivati ljude ili drugim riječima dovoditi ih do potpune sreće u Kristovom kraljevstvu. Jednaku slobodu morat će državni upravnici dati i monaškim redovima i zadrugama, koje se također trude oko promicanja Kristova kraljevstva.

Nada sve pako bit će svetkovina Krista kralja trajna opomena narodima, da prema Božjim zapovijedima uredi sav javni život: zakonodavstvo, školstvo, sudstvo i t. d. To će biti konačno opomena i pobuda pojedincima, da zbace dosadanju mlakost i postanu apostoli Kristovog kraljevstva. Kristova suverenost proteže se na sve moći ljudske i nijedna ljudska sposobnost nije ispod te moći

izuzeta. Stoga Krist treba da vlada u ljudskoj pameti, u ljudskoj volji i ljudskom tijelu, koje treba da služi unutarnjoj svetosti duše.

Evo praktične strane svetkovine Krista kralja.

★

Prema želji sv. Oca treba da kler pripravi vjerni puk na ovu svetkovinu prethodnim propovijedima. Svećenstvo ne smije žaliti truda, da puku rastumači sve značenje ove svetkovine, jer su plodovi, koji su, kako se nadamo, skupčani s njome, veliki. Slijedit će ponajprije religiozna obnova u duhu čiste Kristove religije. Socijalni pak život naći će uporište mira i sigurnosti. Otkako je industrijalna revolucija u drugoj polovici prošloga vijeka sa klasnom borbom bacila na površinu nove moralne probleme, pape su s dobrom dijagnozom događaja uvijek iznosili zdrave lijekove protiv socijalnih zala, koja se javljahu u obliku socijalizma, komunizma i anarhije. Protiv jednakih zala našega vremena digao je papa Pijo XI. jaku riječ. Krist treba da nadahnjuje i vlada savjestima ljudi sviju staleža i razreda. Evo širokog polja utjecaja Kristovog kraljevstva, koje će tim odgojnim putem osigurati ono, što država sama nikad neće niti može: mir, skladnost i napredak ljudskoga društva.

No ne samo socijalni radnici, nego i voditelji političkog državnog života treba da su svjesni da je Krist potpuni gospodar nad čovječanstvom. Tu treba također reorganizacije. Mlohavost katolika kriva je, da su vode javnoga mnijenja u mnogim državama slobodni mislioci. Našom krivnjom unešena je misao, kao da je politika izvan dosega religioznih zapovijedi. To je u protimbi s enciklikom Leona XIII. »Gravis de communi«, gdje papa govoreći o dužnostima katolika jasno ističe, da katolici moraju aktivno sudjelovati u vodstvu javnih državnih poslova. To je njihova dužnost ne samo kao građana nego i kao kršćana.

Ako imademo pred očima, da smo sljedbenici Krista, koji nije kralj nekog apstraktnog kraljevstva nego svijeta, u kome živimo i u kojem moramo raditi, onda će nas savijest goniti, da ideje Kristove pravde unosimo u sav javni i politički život, da se doskora nad nacionalističkim šovinizmom, tiranijom revolucije i zaslepljenošću demagoštva zapaze prvi traci velikog dana, kad će se potpuno realizirati deviza Pija XI.: »Pax Christi in regno Christi«.

Okolo proširenja ovog Kristovog kraljevstva treba težiti svim silama. Ne smije nas priječiti sumnja, da je mogućnost realizacije Kristovog kraljevstva danas mnogo dalje nego igda. I ako naime imade mnogo naroda, koji su daleko od Krista, ne smije nam to oduzimati nadu i rušiti optimizam. Treba držati na pameti riječi apostola Pavla, koji za Krista piše: »Ali sad još ne vidimo, da mu je sve pokoreno. A kad ga je umanjio nešto malo od Anđela, gledamo Isusa, koji je za smrt, što podnese, vjenčan slavom i čašću«. Sv. Pavao piše ove riječi, dok je Kristova zastava bila još slabo pri-

znavana i ne gubi nade u pobjedu. Nakon tolikih stoljeća Kristov barjak prenesen je kroz tolike zemlje i narode. Mnogi ga zabaciše, naročito upravljači država. Ali još gori ljubav u milijunima srdaca. Još tinja žar u nepreglednom mnoštvu. Taj žar treba raspretati i povesti vojnu za pobjedu Kristova carstva. Pak ako je ljubav za Kristovo carstvo prodrla u srca ljudi onda, dok je Jesus Nazarenus rex Judaeorum još kao osramoćen i prezren, i na križ prubit, tako živo lebdio pred očima svijui, držimo, da nas malodušje ne smije svladati danas, kad su mnogi razočarani sa borbom protiv Krista i njegovih prava i kad je Krist u povijesti čovječanstva odnio tolikoputa časnih pobjeda. — Ako se još — što je zadaća svetkovine Krista kralja — u novom apostolskom žaru okupe svi oni, koji se priznaju Kristovim, onda nipošto nijesmo daleko od jače i snažnije reorganizacije društvenoga života u duhu kršćanstva. Stoga u borbu za organizaciju Kristovog kraljevstva: *Vexilla regis prodeunt*.

Istočno bogoslovlje.

Dr. J. Šimrak.

Program predavanja na Orijentalnom institutu u Rimu za školsku godinu 1926.—1927. — 1. *Theologia Dogmatica comparativa, cursus prior*, M. d'Herbigny: *De ecclesia et Romano Pontifice*. 2. *Theologia dogmatica comparativa, cursus alter*, Th. Spáčil: *De revelatione, dogmate et progressu dogmatum, de canone s. scripturae, de sacramento baptismi et extremae unctionis*. 3. *Patrologia orientalis* (M. Gordilo): *patres Cappadoces, S. Ioannes Chrysostomos, selecta doctrinae capita, scriptores ecclesiastici Orientis, ascetica doctrina Orientis indivisi* (M. Villier). 4. *Liturgiae orientales* (I. M. Hansens): *de liturgia in genere, de eius natura et proprietatibus, de eius loco in vita christiana, de liturgiis orientalibus, de earum divisione, indole, historia, de linguis liturgicis orientalibus*. 5. *Historia ecclesiarum orientalium* (B. Leib): *O odnosima između crkve i bizantinskih careva do osnutka latinskoga carstva, povijest osnutka ruske crkve do vremena mongolskih provala*. 6. F. Capello: *O izvorima prava istočne crkve, o stupnjevima hierarhije, o patrijarsima, metropolitima i biskupima, o monasima, o crkvenim imanijima i institucijama*. 7. G. de Jerphanion predavaće o kršćanskoj arheologiji: *Svete zgrade prije i poslije Konstatinova edikta, crkvena arhitektura u Orientu u petom i šestom vijeku. Isti će predavati o osnutku, granicama i diobi bizantinskog patriarhata*. — Osim toga će prof. Mulla nastaviti svoja predavanja o muhamedanizmu s osobitim obzirom na